

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

S. I. Kosenchuk,
graduate student, Black Sea State University Petro Mohyla

INFORMATION FOR MECHANISMS OF STATE TAX ADJUSTMENT OF BUSINESS

Ефективне регулювання діяльності суб'єктів господарської діяльності неможливе без використання інформації. Комплексне дослідження новітніх норм, що регулюють отримання та подання інформації органами державного управління та суб'єктами господарської діяльності у податковій сфері, в контексті їх загального цільового призначення — інформаційного забезпечення податкового регулювання господарської діяльності — не проводилось. Актуальність вивчення інформаційного забезпечення державного податкового регулювання господарської діяльності, системи його правового забезпечення, є першочерговим чинником належного функціонування як податкових органів, так і суб'єктів господарської діяльності, та за таких підстав потребує їх дослідження. У статті розглядаються прогалини правового забезпечення між податковими органами та іншими суб'єктами в механізмі інформаційних відносин, пропонуються напрями удосконалення інформаційного забезпечення механізмів податкового регулювання господарської діяльності.

Effective regulation of activity of subjects of economic activity is impossible without use of the information. Comprehensive study of the latest standards, regulating reception and presentation of information by bodies of state administration and economic entities in the tax sphere, in the context of their overall purpose is information support of the tax regulation of economic activities is not done. The relevance of the study of information security of the state tax regulation of economic activities, the system of its legal support, is a top priority factor for the proper functioning of the tax bodies and subjects of economic activities, and on the grounds requires their research. The article examines the gaps of the legal support between the tax authorities and other actors in the mechanism of information relations, proposed directions of the improvement of information provision mechanisms of the tax regulation of economic activities.

Ключові слова: податкова служба, податкове регулювання, господарська діяльність, суб'єкти господарської діяльності, інформаційне забезпечення, інформаційні відносини.

Key words: the tax service, tax regulation, economic activities, economic entities, information security, information relations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Підвищення ефективності та результативності інформаційного забезпечення функціонування механізмів податкового регулювання господарської діяльності, вирішення проблем їх вдосконалення, є важливим чинником забезпечення належного функціонування податкових органів та важливим чинником розвитку господарської діяльності. Актуальність вивчення інформаційного забезпечення державного податкового регулювання господарської діяльності, системи його правового забезпечення, є першочерговим чинником належного функціонування як податкових органів, так і суб'єктів господарської діяльності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДЖЕРЕЛ І ПУБЛІКАЦІЙ

Вивченню окремих аспектів інформаційного забезпечення податкового регулювання присвятили свої дослідження такі науковці, як В.Б. Авер'янова, І.В. Арістової, І.Л. Бачила, К.І. Белякова, В.М. Брижка, А.Б. Венгерова, В.Д. Гавловського, Р.А. Калюжного, М.М. Касьяненка, Б.А. Кормича, О.Д. Крупчана, В.А. Ліпкана, В.Я. Малиновського, Н.Б. Новицької, П.В. Мельника, С.В. Петкова, В.М. Поповича, І.С. Стаценко-Сургучова, А.Ю. Тривайла, В.М. Фесюніна, О.Г. Фролової, П.В. Цимбала, В.С. Цимбалюка, В.О. Шамрая, М.Я. Швеця, О.В. Шепелева, В.К. Шкарупи, Ю.В. Яцишина та інші [11].

НЕВИРШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Державне податкове регулювання господарської діяльності здійснюється за допомогою системи типових заходів контролюючого характеру правомочними органами державного управління з метою налагодження її функціонування та виконання законодавчо визначених завдань, перед чинником яких є їх інформаційне забезпечення як органів податкової служби, так і суб'єктів господарської діяльності.

На сьогодні, Податковий кодекс України, встановлює нові норми, що регулюють механізми інформаційного забезпечення державного податкового регулювання господарської діяльності, які є неефективними. Це зумовлює необхідність їх детального дослідження та визначення прогалин функціонування механізмів отримання інформації, яка є важливим інструментом регулювання інтересів держави в особі органів податкової служби та суб'єктів господарської діяльності. Зазначене в свою чергу свідчить про своєчасність звернення до проблеми наукового дослідження механізмів інформаційного забезпечення податкового регулювання господарської діяльності та пошуку шляхів оптимізації їх застосування.

МЕТА СТАТТІ

З'ясувати обізнаність суб'єктів інформаційних відносин, проаналізувати правове підґрунтя інформаційних взаємовідносин, визначити проблеми інформаційного забезпечення державного податкового регулювання господарської діяльності, запропонувати шляхи їх удосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За умов жорсткої конкуренції серед суб'єктів господарської діяльності та напряду зменшення втручання податкових органів у підприємницьку діяльність, головною ареною інтересів держави стає інформаційний простір. Сучасні інформаційні технології дають змогу органам державного управління реалізувати інтереси держави та послабити втручання в процес здійснення господарської діяльності.

Враховуючи переважне інформаційне забезпечення податкового адміністрування, як одного з видів державної регулюючої діяльності, на перший план в механізмі його правового регулювання виходять засоби, що регламентують забезпечення податкового адміністрування необхідним обсягом інформації.

Визначення концептуальних основ правового регулювання інформаційного забезпечення податкового регулювання і розробка пропозицій щодо їх реалізації в законодавстві і правозастосовній практиці є головними чинниками ефективності здійснення регулюючої функції податковими органами та господарської діяльності.

За сучасних умов інформаційна складова податкового регулювання господарської діяльності набуває дедалі більшої ваги і стає одним із найважливіших елементів забезпечення економічної безпеки держави та головного чинника ефективного здійснення господарської діяльності. Інформаційний простір, інформаційні ресурси та інформаційні технології значною мірою впливають на рівень і темпи соціально-економічного розвитку господарської діяльності.

Головна мета інформаційного забезпечення в органів податкової служби полягає в тому, щоб на підставі зібраних початкових даних отримати похідну, підсумкову інформацію, яка буде складати основу для підготовки відповідних управлінських рішень у загальному механізмі регулювання господарської діяльності [10, с. 33—34].

Від швидкості, обсягу та якості обробки інформації значною мірою залежить ефективність управлінських

рішень, зростає значення методів управління з використанням інформаційних технологій економіко-господарськими процесами, фінансовими і товарними потоками, аналізу та прогнозування розвитку господарської діяльності. Використання інформаційних технологій визначає структуру і якість податкового регулюючого механізму. Спроможність ідентифікувати економічні проблеми, здійснювати моніторинг їх розвитку і прогнозування наслідків безпосередньо залежать від ефективності використовуваної інформації.

Податкове законодавство зазнає значних змін у частині регулювання операцій з інформацією, необхідною для ефективного податкового адміністрування.

Діяльність органів податкової служби у сфері інформаційного забезпечення має бути зосереджена на конструктивному поєднанні інтересів держави та інтересів суб'єктів господарської діяльності, зокрема щодо розбудови та впровадження новітніх технологій створення, обробки та поширення інформації, забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності інформації, в тому числі технічного захисту інформації в інформаційних ресурсах.

Держава з метою інформаційного забезпечення механізмів податкового регулювання має вживати таких заходів:

- вдосконалювати інформаційний супровід державної податкової політики, діяльності суб'єктів підприємницької діяльності як в межах України, так і за кордоном;
- переглядати нормативно-правове регулювання отримання та використання податкової інформації, координації діяльності органів державної влади та органів податкової служби під час вирішення завдань забезпечення функціонування органів податкової служби;
- розвивати інформаційні взаємовідносини на засадах новітніх інформаційно-телекомунікаційних засобів і технологій, комп'ютерних систем і мереж;
- проводити систематичний аналіз застосування засобів, форм та способів інформаційної боротьби у сфері оподаткування, визначення напрямів забезпечення інформаційної обізнаності органів податкової служби;
- поліпшувати взаємодію органів державної влади з суб'єктами господарської діяльності у сфері боротьби з проявами обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина щодо здійснення господарської діяльності;
- гармонізувати законодавство України з питань інформаційного забезпечення податкового регулювання в економічній сфері з міжнародними нормами і стандартами;
- посилювати державний контроль за додержанням вимог інформаційної безпеки в системах збирання, обробки, зберігання і передачі статистичної, фінансової, податкової та митної інформації;
- проводити комплексну інформатизацію процесів формування, розподілення і контролю за використанням інформації;
- удосконалювати систему податкової звітності з метою підвищення оперативності, достовірності і релевантності звітної інформації [6].

Удосконалення інформаційного забезпечення механізмів податкового регулювання господарської діяльності спрямоване на забезпечення необхідного рівня інформаційної обізнаності суб'єктів у конкретних умовах даного історичного періоду.

Підготовка пропозицій щодо подальшого системного вдосконалення правового, методичного, науково-технічного і організаційного забезпечення податкового регулювання є пріоритетним та першочерговим чинником унормування та спрощення взаємодії суб'єктів господарсько-податкових взаємовідносин.

Ефективне податкове регулювання господарської діяльності немислимо без використання інформації. Така ситуація зумовлюється тим, що механізм регулювання по своїй суті є підготовкою, прийняттям та здійсненням ланцюга послідовних, законодавчо визначених рішень податковими органами, на основі інформації, що відображає стан керованого об'єкту, а також міру виконання (або невиконання) прийнятих управлінських рішень.

Потреба в інформації різних суб'єктів правовідносин і ланок управління неоднакова і визначається тими завданнями, які вирішує в процесі управління той або інший суб'єкт податкового регулювання. Вона залежить також від масштабу і важливості рішень (чим масштабніше і важливіше рішення, тим більша за об'ємом і складніша за змістом інформація необхідна для його підготовки і прийняття), що приймаються, від кількості і характеру керованих, регульованих параметрів, від кількості варіантів можливого стану керованого об'єкту, від величини і різноманітності діяльності, від кількості і якості показників, що характеризують результати господарської діяльності даного суб'єкта господарювання.

По мірі вдосконалення податкових механізмів регулювання господарської діяльності зростає необхідність знання про об'єкти регулювання, будь це юридичні особи або фізичні особи-підприємці. У цих умовах всі суб'єкти потребують достовірної і повної інформації про чинні законодавчі, підзаконні акти, достовірних відомостей про результати здійснення господарської діяльності та підтвердження первинними бухгалтерськими та іншими документами.

Розглядаючи інформаційне забезпечення механізмів державного податкового регулювання господарської діяльності, доцільно розділити суб'єктів інформаційних відносин на два види. По-перше, це суб'єкти регулювання — органи державної податкової служби щодо освідомлення з приводу ведення господарської діяльності та наявності первинних документів, підтверджуючих ту чи іншу господарську операцію. По-друге, це суб'єкти господарської діяльності щодо обізнаності діючих законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, правильності їх застосування та обізнаності щодо інших суб'єктів господарської діяльності.

Розглянемо окремо міру обізнаності кожного з суб'єктів податково-господарських правовідносин.

Щодо інформаційного забезпечення органів державної податкової служби та нормативно-правових документів, на підставі яких можливе зібрання та використання інформації щодо ведення господарської діяльності суб'єктами господарювання, ситуація наступна.

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державної податкової служби є комплексом заходів із збору, опрацювання та використання інформації, необхідної для виконання органами державної податкової служби покладених на них функцій та завдань, що регламентується статтею 71 Податкового кодексу України [1].

Органи державної податкової служби України при регулюванні господарської діяльності спираються на різні види інформації, до якої, зокрема, належить правова, економічна, статистична та інші види інформації.

До специфіки інформаційних відносин в органах державної податкової служби можна віднести наявність значного кола суб'єктів інформаційних відносин. Суб'єктами інформаційних відносин у механізмі податкового регулювання діяльності суб'єктів господарської діяльності є органи податкової служби, суб'єкти господарської діяльності та всі органи державного управління.

Інформація, що використовується в процесі податкового регулювання господарської діяльності, є документальною або публічною.

Ефективне інформаційне забезпечення механізму регулювання залежить від відповідної інформаційної системи органів державної податкової служби України, порядку та підстав отримання зазначеної інформації від суб'єктів податково-господарських правовідносин.

Дієвим механізмом вирішення проблем здійснення інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності державної податкової служби в процесі регулювання господарської діяльності є запровадження відповідного комплексу заходів на отримання необхідної інформації від суб'єктів правовідносин. Ці заходи передбачають обов'язкове подання необхідної інформації, витребування інформації в певних випадках та, як заключний етап, використання аналітичних процедур для всебічного та оперативного аналізу даних податкової інформації з метою визначення кола суб'єктів господарської діяльності, щодо яких повинно бути вжито законодавчо визначених заходів та виключення з-під заходів впливу сумлінних господарюючих суб'єктів. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державної податкової служби є фактично одним із механізмів здійснення податкового регулювання господарської діяльності.

Створення інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної податкової служби, як цілісної системи, направленої на детальний аналіз господарської діяльності суб'єктів господарської діяльності, забезпечить покращення податкового регулювання господарської діяльності, дозволить спрямувати податковий контроль на тих суб'єктів, які ухиляються від виконання податкового обов'язку, та знизити втручання податкових органів у господарську діяльність юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців.

Суб'єктами інформаційних відносин є:

- фізичні особи;
- юридичні особи та їх відокремлені підрозділи;
- об'єднання громадян;
- релігійні організації;
- органи державного управління;
- Національний банк, банки та інші фінансові установи;
- міжнародні організації.

Як регламентовано Податковим кодексом України та Законом України "Про інформацію", під податковою інформацією розуміється сукупність відомостей і даних, що створені або отримані суб'єктами інформаційних відносин у процесі поточної діяльності і необхідні для реалізації покладених на контролюючі органи завдань і функцій у порядку, встановленому Податковим кодексом України [2].

Оскільки законодавство України є системним, то розгляд окремого законодавчого акта є неможливим без його взаємозв'язків з іншим. Проаналізувавши норми законів та системно зіставивши одна з одною, можна впевнено стверджувати, що в процесі відносин щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони та захисту інформації, між суб'єктами податково-господарських правовідносин використовуються всі види інформації за змістом, як такі, що підпадають під визначення податкової та в розумінні статті 10 Закону України "Про інформацію", а саме:

- інформація про фізичну особу;
- інформація довідково-енциклопедичного характеру;
- інформація про стан довкілля (екологічна інформація);
- інформація про товар (роботу, послугу);
- науково-технічна інформація;
- правова інформація;
- статистична інформація;
- соціологічна інформація;

— інші види інформації.

Правовий режим податкової інформації визначається Податковим кодексом України та підзаконними нормативно-правовими актами, які прийняті на виконання приписів Податкового кодексу України.

Розглядаючи обсяг, підстави та порядок отримання інформації, доцільно розмежувати її на дві групи: інформація, що надійшла від суб'єктів господарської діяльності, та інформація, що надійшла від інших суб'єктів.

Інформаційне забезпечення механізму податкового регулювання шляхом отримання інформації від суб'єктів господарювання є досить складним і недосконалим. Так, підстави для отримання необхідних даних регламентуються Податковим кодексом України, а саме: органи податкової служби отримують та використовують інформацію, отриману від суб'єктів господарювання:

- що міститься в податкових деклараціях, розрахунках, інших звітних документах;
- що міститься у наданих великими платниками податків в електронній формі копіях документів з обліку доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єктів оподаткування (податкових зобов'язань), первинних документах, які ведуться в електронній формі, реєстрах бухгалтерського обліку, фінансовій звітності, інших документах, пов'язаних з обчисленням та сплатою податків і зборів;
- про фінансово-господарські операції платників податків;
- про застосування реєстраторів розрахункових операцій.

Для виконання функцій, покладених на органи податкової служби, використовується інформація, отримана від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та Національного банку України:

- про об'єкти оподаткування, що надаються та реєструються такими органами;
- про результати здійснення державного контролю за господарською діяльністю платника податків;
- що міститься у звітних документах, які подаються суб'єктами господарювання органам виконавчої влади або органам місцевого самоврядування;
- про встановлені органами місцевого самоврядування ставки місцевих податків, зборів та надані такими органами податкові пільги;
- про дозволи, ліцензії, патенти, свідоцтва на право провадження окремих видів діяльності;
- про експортні та імпорتنі операції суб'єктів господарської діяльності;
- інформація про наявність та рух коштів на рахунках суб'єктів господарської діяльності;
- від органів влади інших держав, міжнародних організацій або нерезидентів;
- для інформаційного забезпечення податкового регулювання також використовується інша інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства або добровільно чи за запитом надана органу державної податкової служби в установленому законом порядку [1].

Інформація щодо господарської діяльності юридичних і фізичних осіб-підприємців надається органам державної податкової служби періодично або на окремий письмовий запит органу державної податкової служби у терміни, визначені Податковим кодексом України для кожного виду інформації.

На сучасному етапі системної модернізації механізмів податкового регулювання господарської діяльності та реальним підґрунтям ефективного використання зазначених механізмів стає забезпечення стабільного збалансованого розвитку господарської діяльності у спосіб впровадження

невтручання органів виконавчої влади в господарську діяльність. Невід'ємним складником цього процесу є отримання інформації через сучасні засоби обміну інформації.

Налагодження ефективного, дієздатного податкового механізму регулювання господарською діяльністю посідає головне місце у системі нової податкової політики, направленої на розвиток господарської діяльності. Його мета — створити умови для стимулювання господарської активності на загальнодержавному рівні, надати суб'єктам більше свободи у сфері господарського вибору, задіяти ефективні механізми та інструменти стимулювання підприємництва та досягти на цій основі збалансованості повноважень суб'єктів державного управління та господарюючих суб'єктів.

Складність механізмів податкового регулювання господарської діяльності полягає в необхідності дотримання системності, комплексності, врахування всіх аспектів цього процесу, оскільки кожен з його складників відіграє важливу роль у реалізації стратегічних завдань, на які покликане податкове регулювання, та як наслідок — розроблення та прийняття обґрунтованих державно-управлінських рішень.

Упровадження дієвого інформаційного забезпечення, регулярного моніторингу всіх сфер господарської діяльності суб'єктів є одним з основних складників ефективного функціонування механізмів податкового регулювання.

Законодавством визначено що органи державної податкової служби мають право звернутися до суб'єктів інформаційних відносин із письмовим запитом про подання інформації, необхідної для виконання покладених на органи державної податкової служби функцій, завдань, та документального підтвердження такої інформації. Разом з тим, передбачена можливість звернення з запитом з використанням засобів телекомунікаційного зв'язку. Але в практичній діяльності зазначений вид взаємообміну інформації не є розповсюдженим, хоча і є інноваційним у процесі поліпшення взаємообміну інформації з суб'єктами інформаційних відносин [1; 7].

Сьогодні основну увагу при податковому регулюванні господарської діяльності зосереджено на вдосконаленні шляхів здійснення контрольних-перевірочних заходів, що передбачає використання значної кількості інформації, як податкової, так і іншої інформації, зокрема документів, передбачених Податковим кодексом України, експертних висновків, судових рішень та іншої інформації, яка стосується ведення господарської діяльності суб'єктами господарювання.

Застосування до суб'єктів господарювання контрольних-перевірочних заходів потребує з'ясування ефективності таких заходів, тому що перш ніж розпочати процедуру перевірки, доцільно з'ясувати можливі схеми діяльності платника та наявність ознак ризикових операцій, проведених ним.

Запити про надання інформації надсилаються суб'єктам інформаційних відносин за наявності підстав, передбачених Податковим кодексом України.

Окремої уваги потребує процедура належного вручення запиту щодо надання інформації.

Як передбачено нормами законодавства, запит вважається врученим, якщо його надіслано поштою листом з повідомленням про вручення за місцезнаходженням юридичної особи, згідно відомостей, що містяться у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців або за місцем проживання фізичної особи, за яким така фізична особа береться на облік в органі державної податкової служби, або надано під розписку суб'єкту господарювання або іншому суб'єкту інформаційних відносин або його посадовій особі.

Суб'єкти інформаційних відносин зобов'язані подавати інформацію, визначену у запиті, органу державної податкової служби, та її документальне підтвердження протягом одного місяця з дня, що настає за днем надходження запиту.

Враховуючи порядок вручення запиту органу податкової служби на отримання інформації та за наявності відсутності суб'єктів господарської діяльності за місцем знаходження, виникають труднощі в механізмі здійснення податковими органами функції щодо контролю за своєчасністю, достовірністю та повнотою нарахування і сплати податків і зборів та, взагалі, правомірності та легітимності здійснення господарської діяльності.

Виходячи з положень Податкового кодексу України, вбачається відсутність узгодженості його норм щодо визначення адреси взаємообміну документами та інформацією. Так, нормами Податкового кодексу України вбачаються різні визначення адреси направлення того чи іншого документа суб'єкту господарської діяльності. Як регламентовано статтею 45 Податкового кодексу України, основним місцем для взаємовідносин з приводу обміну різного роду інформацією визначено податкову адресу, але в багатьох інших нормах є неузгодженість.

Так, пунктом 58.3 статті 58 Податкового кодексу України передбачається порядок належного надіслання (вручення) податкових повідомлень-рішень, але всупереч статті 45, окрім податкової адреси (місця проживання), передбачається альтернатива останнього відомого місцезнаходження фізичної особи, що є незрозумілим і некоректним з точки зору застосування ефективного та однозначного механізму функціонування податкових органів. У цій нормі правова конструкція жодним чином не визначає черговості або не надає переваг у застосуванні податковими органами будь-якого із визначених механізмів повідомлення суб'єкта господарської діяльності. Вживання у наведеному законодавчому приписі сполучника "або" вказує на рівнозначність зазначених способів та можливість використання будь-якого із них за вибором податкового органу, що в свою чергу не є коректним, оскільки основною передумовою проявів корупції є можливість вибору альтернативи вибору дій посадовими особами податкових органів [1].

Цією ж статтею використовується визначення "місце розташування платника податків", що теж не є узгодженим з визначенням "податкової адреси".

За таких неоднозначних формулювань норм Податкового кодексу України щодо налагодженого взаємообміну інформацією (документами), ускладнюється механізм взаємодії податкових органів із суб'єктами господарювання з приводу визначення адреси листування, та стає за необхідне та вкрай важливе прийняття змін до відповідних норм кодексу з метою унормування приписів різних норм, реалізація яких вплине на ефективне функціонування податкових органів, що в свою чергу, відобразиться на взаємодії з суб'єктами господарської діяльності та дохідної частині бюджетів.

Некоректність функціонування механізму отримання інформації між суб'єктами інформаційних відносин вбачається з приписів Порядку періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 р. № 1245, яка прийнята на виконання законодавчих норм, а саме пунктів 73.2 та 73.3 статті 73 Податкового кодексу України [7].

Так, нормою зазначеного Порядку визначено, що у разі коли запит складено з порушенням вимог цього Порядку, суб'єкт інформаційних відносин звільняється від обов'язку надавати відповідь на такий запит. Дана норма

носить двоякий зміст трактування її податковими органами та вбачає два різних механізми реагування. По-перше, це наявність у органів податкової служби можливості проведення позапланової перевірки, як це визначено пунктом 78.1.1 пункту 78.1 статті 78 Податкового кодексу України. А по-друге, у разі коли посадова особа органу податкової служби самостійно виявить невідповідність складення запиту та прийме заходи щодо його належного оформлення. У другому випадку податковий орган не може бути обізнаний щодо порушення норм при складанні та врученні запиту, оскільки суб'єкту інформаційних відносин надано право не надавати відповідь на такий запит [1].

З метою отримання податкової інформації, необхідної для належного контролю здійснення господарської діяльності та сплати податків і зборів, органи державної податкової служби мають право проводити зустрічні звірки даних суб'єктів господарювання.

Як регламентовано нормами Податкового кодексу України, зустрічні звірки не є перевітками і проводяться за спеціальним механізмом, визначеним Кабінетом Міністрів України.

Суть зустрічних звірок полягає у зіставленні даних первинних бухгалтерських та інших документів суб'єктів господарювання з метою документального підтвердження господарських відносин з іншими суб'єктами господарювання, а також підтвердження відносин, виду, обсягу і якості операцій і розрахунків, що здійснювалися між ними, для з'ясування їх реальності та повноти відображення в обліку платника податків [8].

Зустрічні звірки проводяться у суб'єктів господарювання щодо здійснення операцій, з якими під час перевірки виникають сумніви стосовно факту здійснення таких операцій, або якщо існують розбіжності задекларованих у деклараціях з податку на додану вартість показників податкового кредиту та податкових зобов'язань.

Як передбачено нормами Постанови Кабінету Міністрів України, зустрічна звірка може бути проведена органом державної податкової служби (ініціатором) самостійно у разі, коли суб'єкт господарювання перебуває на обліку в тому ж органі державної податкової служби, в якому перебуває платник податків, або в межах одного населеного пункту. Дана норма є некоректною, оскільки провести аналіз інформації та документального її підтвердження, які містяться в інформаційних базах органу податкової служби та справі суб'єкта господарювання, у разі перебування суб'єкта господарювання на обліку в іншому органі податкової служби ніж у ініціатора, неможливо у зв'язку з обмеженням у доступі до інформаційних ресурсів та документів облікової справи платника податків.

Нормативно не врегульовано питання встановлення фактів, що не дають змогу провести зустрічну звірку суб'єкта господарювання, зокрема у зв'язку із встановленням відсутності суб'єкта господарювання та його посадових осіб за податковою адресою.

Окрему увагу слід приділити інформаційній обізнаності органів податкової служби під час порушення провадження у справі про визнання суб'єкта господарювання банкрутом, розпочати процедуру припинення, з метою якісного захисту економічних інтересів держави. Так, на практиці є поширеними випадки, коли у разі порушення провадження у справі про банкрутство фактично відсутня юридична особа або фізична особа-підприємець за своєю податковою адресою. За таких підстав неможливо з'ясувати місцезнаходження первинних документів, які використовуються в бухгалтерському та податковому обліку, пов'язані з обчисленням і сплатою податків та зборів.

Інформація при даному специфічному статусі суб'єкта господарської діяльності повинна бути найповнішою й

об'єднувати як наявну в органі податкової служби інформацію, так і ту, яка є комерційною таємницею. Отримання такої інформації пов'язане з тим, що, з одного боку, необхідно приймати виважене рішення з різних питань проведення податкового регулювання, а з другого — потрібно мати досить об'єктивне уявлення про можливі ризики і негативні наслідки для інтересів держави. Особливе значення при цьому має отримання всієї можливої інформації.

Підстави для отримання інформації, що містить банківську таємницю, передбачені пунктами 1—4 частини першої статті 62 Закону України "Про банки і банківську діяльність". Так, органи державної податкової служби мають право отримати будь-яку інформацію, віднесену до банківської таємниці, з дозволу власника цієї інформації та за рішенням суду. Отримати інформацію про обсяг та обіг коштів по рахунках того чи іншого суб'єкта господарської діяльності з його дозволу взагалі неможливо у зв'язку з необізнаністю щодо його місцезнаходження. В умовах дій чинних норм законодавчо визначено лише одну правову підставу отримання зазначеної інформації, а саме через суд [3].

Враховуючи вищезазначене, на законодавчому рівні не належно врегульовано питання механізму захисту економічних інтересів держави під час ліквідації або припинення господарської діяльності юридичними особами та фізичними особами — підприємцями, оскільки у органів податкової служби, як правило, відсутні первинні бухгалтерські документи та інформація, необхідна для визначення правильності обліку та сплати податків і зборів, до речі, для правомірності ведення якої велике значення має інформація про обсяг та обіг коштів на рахунках таких суб'єктів господарської діяльності, з метою визначення ймовірних втрат бюджету, та як наслідок — неможливості вибору механізму реагування.

Міжвідомчий інформаційний обмін характеризується незлагодженістю, відсутністю чіткої керованості, небажанням органів державного управління представляти актуальну інформацію, необхідну для належного податкового регулювання щодо суб'єктів господарської діяльності.

Проблеми, що виникають у досліджуваній сфері, недостатньо висвітлені науковими працями, перш за все, через невизначеність у загальнодержавному інформаційному просторі та новизною правової бази. Відсутні роботи, присвячені комплексному аналізу норм про надання інформації органами державного управління в податковій сфері з точки зору їх цільового призначення — інформаційного забезпечення податкового регулювання.

Інформаційна взаємодія органів податкової служби, поряд із загальними підставами інформаційного обміну, повинна додатково ґрунтуватися на принципі максимальної доступності для органів податкової служби наявної "податковозначущої" інформації.

Як визначено Положенням про Державну податкову службу України, органи податкової служби мають право в установленому порядку користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів, державними, в тому числі урядовими, системами зв'язку і комунікаціями, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Дана норма є досить прогресивною, але вона на даний час не знайшла відображення в практичному застосуванні [5].

Впровадження в інформаційну взаємодію всіх органів податкової служби комплексних інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем, у тому числі систем інших органів державного управління, налагодження електронного документообігу та прирівняння його до офіційного, дозволить удосконалити та максимально прискорити прийняття виважених управлінських рішень.

Сьогодні єдина інфраструктура міжвідомчої інформаційної взаємодії державних органів та суб'єктів господарювання із застосуванням інформаційних технологій не створена. Причиною цього є невизначеність правових засад та організаційно-технічних рішень щодо забезпечення впровадження електронного інформаційного взаємообміну, відсутність механізмів організації діяльності органів податкової служби з іншими органами державного управління та суб'єктами господарської діяльності у сфері інформатизації взаємообміну інформацією та документами [9].

Впровадження інформаційних технологій, рівень якого на даний час є незначним, у більшості випадків не має системного характеру. Органами податкової служби проводиться робота з опрацювання документів переважно у паперовому вигляді, що значно ускладнює оперативне вжиття заходів для вирішення проблемних питань, своєчасне надання адміністративних послуг та довідкової інформації з питань своєї діяльності.

Створення, впровадження та функціонування системи електронної інформаційної взаємодії органів податкової служби в електронному режимі, оновлення первинних даних у разі їх зміни, пошук та узагальнення необхідної інформації під час податкового регулювання господарської діяльності є основною передумовою ефективного функціонування податкових органів як основних регуляторів господарської діяльності.

Впровадження системи електронної взаємодії органів податкової служби з органами державного управління у відповідних сферах, створення якісно нових форм організації діяльності органів податкової служби, забезпечення їх взаємодії з фізичними та юридичними особами шляхом надання доступу до державних інформаційних ресурсів та можливості отримувати інформацію в електронному вигляді поліпшить виконання функцій податковими органами та суттєво зменшить витрачання часу суб'єктів господарювання на взаємообмін інформацією з державними органами.

Отже, запровадження системи електронної взаємодії органів податкової служби ресурсів сприятиме забезпеченню ефективного використання інформації, що належить державі, для виконання завдань державного управління та реалізації ефективного податкового регулювання господарської діяльності.

Дійсно значимі для податкового адміністрування відомості нерідко не фіксуються органами влади і не доходять до органів податкової служби.

Інформація повинна передаватися органам податкової служби за допомогою вживання максимального числа форм взаємодії. Це не лише планова передача певних даних, але й оперативні відповіді на запити, уніфікація форматів використовуваної інформації (а в перспективі, створення єдиної інформаційної системи з видаленим доступом до неї органів податкової служби).

Круг загальних основ інформаційного забезпечення податкового адміністрування (реальна доступність, збереження і достовірність інформації, повнота і своєчасність її вистави, скорочення кількості трансакцій, рівноправ'я форм документів) за умови участі в нім приватних суб'єктів доповнюється принципом мінімізації витрат останніх.

Необхідним чинником, як ефективного податкового регулювання господарської діяльності, так і самого процесу здійснення господарської діяльності, є обізнаність суб'єктів господарської діяльності щодо механізму регулювання діяльності юридичних і фізичних осіб владними структурами держави. Це торкається, в першу чергу, інформації про види податків, норми податків, податкові пільги, порядок і термін стягнення податків, порядок контролю за платниками.

Ефективне функціонування і перспективи розвитку господарської діяльності в сучасних умовах формування інформаційного суспільства залежить, в першу чергу, від рівня інформаційного забезпечення його діяльності та результативності використання інформаційних ресурсів.

Важлива роль інформації і інформаційних ресурсів у діяльності суб'єктів підприємництва обумовлена їх безпосередньою участю у будь-яких економічних процесах та постійно зростаючим рівнем інформатизації ринкового середовища та державного управління.

Сучасний етап розвитку господарської діяльності потребує використання нових методів отримання, аналізу та застосування податкової інформації, що має сприяти формуванню реалізації однонамітних напрямів його застосування усіма суб'єктами.

Питання податкового регулювання застосування норм Податкового кодексу України регламентуються главою 3 розділом II Податкового кодексу України.

Поняття "податкова консультація" замінило те, що існувало раніше в законодавстві поняття "податкове роз'яснення", що визначалось Законом України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами".

Податковий кодекс визначає податкову консультацію, як допомогу податкового органу конкретному платникові податків відносно практичного використання конкретної норми закону або нормативно-правового акту по питаннях адміністрування податків та зборів, контроль за стягненням яких покладений на орган податкової служби.

За правовим статусом податкова консультація є правовим актом індивідуальної дії.

Консультації в письмовій або усній формі надаються органом державної податкової служби, в якому платник податків перебуває на обліку, або їх вищими органами, а також центральним органом державної податкової служби і лише щодо питань їх компетенції.

Системно проаналізувавши норми Податкового кодексу України, можливо дійти однозначного твердження, що в понятті "податкова консультація" законодавець закріпив її виключно індивідуальний характер і можливість використання лише суб'єктом, якому вона надана, про що також прямо вказано в пункті 52.2 статті 52 Податкового кодексу України. Ця новизна істотно відрізняє податкову консультацію від податкового роз'яснення, оскільки відповідно до норм Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами" платник податків мав право отримати і посилатися, в разі суперечки, на будь-яке податкове роз'яснення, у тому числі надане іншому платникові податків [1; 4].

З метою забезпечення єдиного підходу до практичного застосування норм податкового законодавства Податковим кодексом України встановлюється, що центральний орган податкової служби проводить періодичне узагальнення податкових консультацій, що стосуються значної кількості платників податків або значної суми податкових зобов'язань, і затверджує наказом узагальнюючі податкові консультації, які підлягають оприлюдненню.

Податковим кодексом України передбачається можливість оскарження письмової податкової консультації до суду, якщо на думку платника податків це суперечить нормам або змісту відповідного податку чи збору. Разом з тим, не передбачається можливості щодо оскарження узагальнюючої податкової консультації, яка стосується значної кількості платників податків або значної суми податкових зобов'язань, та цими нормами законодавства передбачається можливість надання органами податкової служби різних за своїми висновками податкових консультацій індивідуальної дії. Це, в свою чергу, є недосконалістю нормативного

забезпечення інформаційної обізнаності суб'єктів господарської діяльності та порушує основні засади податкового законодавства, а саме: допускає можливість прояву податкової дискримінації, що стосується окремих індивідуальних випадків.

ВИСНОВКИ

Аналіз податкового та інформаційного законодавства показує, що норми законодавства, що регламентують отримання інформації податковою службою від суб'єктів інформаційних взаємовідносин, у більшості випадків не переслідують цілі і реалії сьогодення, унаслідок чого підлягають корегуванню. Виникнення даних протиріч і проблемних питань є результатом недостатнього наукового забезпечення існуючих норм законодавства та необхідності їх перегляду.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перспективним у подальшому, на мою думку, є наукове дослідження нормативно-правових актів, яке повинно здійснюватись на основі глибокого системного вивчення законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів України та враховувати зарубіжний досвід, ретельно аналізувати слабкі сторони та переваги діючих механізмів податкового регулювання господарської діяльності.

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 2. Закон України "Про інформацію" від 02.10.1992 р. №2657-XII. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. №2121-III. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 4. Закону України "Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетами і державними цільовими фондами" від 21.12.2000 р. №2181-III. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 5. Про Положення про Державну податкову службу України: Указ Президента України від 12.05.2011 р. №584/2011. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 6. Доктрина інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 08.07.2009 р. №514/2009. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 7. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку періодичного подання інформації органам державної податкової служби та отримання інформації зазначеними органами за письмовим запитом" від 27.12.2010 р. №1245. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 8. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку проведення органами державної податкової служби зустрічних звірок" від 27.12.2010 р. №1232. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 9. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів" від 05.09.2012 р. №634-р. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
 10. Васильєв І.О. Сучасні проблеми інформаційного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ / І.О. Васильєв // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 3. — С. 31—35.
 11. Стаценко-Сургучова І.С. Організаційно-правові засади інформаційно-аналітичної роботи в органах державної податкової служби України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.С. Стаценко-Сургучова; Національний університет державної податкової служби України. — Ірпінь, 2008. — 210 с.
- Стаття надійшла до редакції 29.03.2013 р.*